

# Somliga ljus brinner aldrig ut



Slututvärdering  
Framtidsspår, dec 2010

Det här är berättelsen om en dröm.

”Somliga ljus brinner aldrig ut.”

(Oskar Linnros i Från och med du)

Det här är berättelsen om en dröm. Om ett stycke liv i en förort i Göteborg.

Samtidigt som det är en utvärdering av ett nästan treårigt socialfondsprojekt vill den här rapporten förmedla drömmen om en bättre tillvaro, så som den förmedlats till mig från olika källor. Tilltufsad och ibland lite nedslagen, ibland kuvad av alla krav och misslyckanden. Men ändå stark och envis.

Sanningen är aldrig ensam. Den här berättelsen kunde berättats på tusen andra sätt. Och man kunde vända och vrida på det som hänt och lägga tyngdpunkten olika. Den här utvärderingen vill inte presentera den enda sanningen och alla svaren. Den vänder och vrider på vad som varit, lyfter på stenar och ställer frågor. Funderar och reflekterar över målen som sattes, och verkligheten som den blev när människor av kött och blod skulle förverkliga den vackra planen.

Bidraget den vill ge är inte den enda sanningen, den enda tolkningen, men möjligheter till någon slags förståelse. Att lära så länge vi lever. Som människor. Som organisation. Projekt kommer och går. Vad blir kvar, vad lär vi oss, hur kan vi använda det för framtiden? Kan det sätta spår in i framtiden? Kan det bli ett ljus som aldrig brinner ut?

Det är det som det handlar om.

## Innehåll

Startsträcka .....	4
Utvärderingens syfte, metod och upplägg av rapporten .....	4
Projektet i korthet.....	4
Året som gick – en kort reflektion.....	5
Somliga ljus... ..	7
Folkhögskolan .....	7
Vaniljgatan – sysselsättning och arbetsträning .....	9
Rum .....	10
Tjejgrupper .....	10
Svängdörren .....	12
Base.....	13
Styrgruppens reflektioner om organisation, verksamhet, resultat och lärdomar för framtiden .....	15
... brinner aldrig ut? .....	18
Analys .....	18
Rekommendationer.....	24
Till sist .....	26

# Startsträcka

## om rapporten, om projektet, om året som gick

---

### Utvärderingens syfte, metod och upplägg av rapporten

Framtidsspår är ett ambitiöst och storslaget projektnamn. Hur kan det som vi gör i projektform sätta spår in i Framtiden? Redan i anslaget finns en förhoppning om att det här vill ge resultat som påverkar och förändrar, utvecklar och leder. Som trampar upp spår som blir en stig, en väg in i framtiden.

Hur blev det? Det är det som den här rapporten vill berätta om.

Som utvärderare har jag följt projektet under resan. Det har varit en sk lärandeutvärdering, som genom att kontinuerligt följa, stödja och ”störa” projektet, vill bidra till lärande för de organisationer som samverkat. Och för andra som vill ta del av denna resa. Två tidigare rapporter har gjorts. Den första kom i februari 2009 och kallades *Ingångsrapport*. Den tog sin utgångspunkt i en nulägesbeskrivning, en base line study av den miljö där Framtidsspår har vuxit fram – Lövgärdet i norra Göteborg. Tanken var att de ingångsvärden som beskrivs där ska kunna användas som bakgrund i den slututvärdering som nu föreligger. Vi återkommer till den beskrivningen i analys av verksamhet och mål senare i denna rapport. Ingångsrapporten ger ett antal rekommendationer på områden som projektet uppmanades att uppmärksamma – ungas delaktighet, organisation, kommunikation och vilken verksamhet som ingår/ska ingå i projektet.

Den andra utvärderingsrapporten – *Samverkan i gränsland* – kom i februari 2010. Den beskriver dels två av verksamheterna inom Framtidsspår och dels den samverkan som växte fram mellan de nio organisationer som står bakom projektet. Rapporten lyfter ett antal fokus som behöver uppmärksammas under projektets sista år – arbetsmarknad, långsiktig samverkan, organisation och kommunikation, lärande och implementering, jämställdhet och tillgänglighet, strukturförändringar och strategisk påverkan samt ungas röst.

En grund för den här utvärderingen har varit intervjuer och samtal – med tidigare deltagare, med projektledare och verksamhetsansvariga. Med den operativa gruppen har ett utvärderingssamtal förts. Med styrgruppen har frågan om utvärdering berörts i flera olika möten. Utvärderaren deltog också i ett utvecklingsinternat för styrgruppen i början av september. Alla i styrgruppen har också getts möjlighet att reflektera över hur projektet har organiserats, vilken verksamhet som varit mest betydelsefull, vilka resultat och effekter det har gett och vad det långsiktigt betyder för lärandet i den egna organisationen.

### Projektet i korthet

I båda de två föregående rapporterna beskrivs projektet Framtidsspår. Här ges en sammanfattande beskrivning i kortform:

Framtidsspår är ett projekt inom Europeiska Socialfonden, ESF, programområde 2, som har fokus på personer som står utanför arbetsmarknaden. Den primära målgruppen är unga mellan 16-24 år, men både de samverkande organisationerna och andra aktörer i samhället som har liknande funktion, är också viktiga målgrupper. Projektet bedrivs i stadsdelen

Lövgärdet i norra Göteborg. Göteborgs Räddningsmission är projektägare. Åtta samverkande organisationer finns med: SDF Gunnared, där både Socialtjänsten och Fritid är representerade, bostadsbolagen Stena fastigheter och Bostads AB Poseidon, Ljungskile folkhögskola, Rosa huset, United sisters/Fryshuset, studieförbundet Bilda samt föreningen Eklövet.

Det övergripande syftet är att förebygga att unga människor hamnar i utanförskap och att främja deras väg in i samhälle och arbetsliv. Ett medel för detta är en ökad samverkan olika aktörer emellan, som alla i olika sammanhang möter målgruppen.

Projektet har därför haft ett helhetsperspektiv, där också så kallade fritidsverksamheter finns med – musik- och kulturdelen i Svängdörren är ett exempel på detta, tjejgrupper ett annat. Heltidsverksamheter som bedrivits är arbetsträning/sysselsättning och en folkhögskolekurs, som gett 14 ungdomar gymnasiebetyg och därmed högskolebehörighet.

Längre fram i rapporten ska vi stämma av målen till hur det blev i praktiken.

Framtidsspår har alltså letts av en frivilligorganisation, men samarbetet med stadsdelen, bostadsbolag och andra frivilligorganisationer har setts som en förutsättning för att nå de resultat man siktat på. Hade det varit annorlunda, och i så fall på vilket sätt, om stadsdelen hade varit projektägare? Det är en fråga som vi återkommer till i den reflektion som den här rapporten vill bidra till.

## **Året som gick - en kort reflektion**

I förra årets rapport gavs inledningsvis en kort summering av det året. Vi konstaterade att projektet balanserat mellan uppgång och fall, inte minst sedan stadsdelen Gunnared avslutat köp av arbetsträningsplatser, på grund av sin ansträngda ekonomiska situation. För projektet gjorde det att den arbetsträningsverksamhet som bedrivits, Ingången, fick avslutas. Det hotade både projektmålen och verksamhetsplanen, där arbetsträningen var en central del i helhetskonceptet som man byggt Framtidsspår runt. Samtidigt anades ljus i tunneln:

Stadsdelen skulle köpa sysselsättningsplatser för ungdomar som står långt från arbetsmarknaden och samtidigt skulle Göteborgs stad upphandla både arbetstränings- och sysselsättningsplatser. Man kan säga att behovet av en upphandling också när det gäller sysselsättning, inte bara arbetsträning, växte fram som ett konkret resultat av de behov man sett i Framtidsspår. En ny verksamhet med inriktning på sysselsättning startade upp under våren. Ett nära samarbete etablerades med det nystartade projektet Triss, som drivs av Ljungskile folkhögskola i samverkan med bl a SDF Lärjedalen. Båda projekten har samarbetat kring sysselsättning/utbildning. Det har ökat möjligheter till motivation och dynamik, inte minst genom att många fler har deltagit, vilket i sig är en motiverande faktor för många.

Paradoxalt nog blev det så att när upphandlingen var klar på höstkanten, fick den organisation som är projektägare, Göteborgs Räddningsmission, och som genom projektet också initierat behovet av en upphandling på sysselsättningsområdet, inget avtal på denna del, utan enbart på den del som avser arbetsträning. Det var enkelt uttryckt prislappen som avgjorde. Det program som Göteborgs Räddningsmission hade lagt fram när det gäller sysselsättningsdelen var för kostsamt helt enkelt. Under året som gått har stadsdelen dock köpt sysselsättningsplatser, men inte i den utsträckning som projektplanen anger. Detta var

en av flera orsaker till att det blev ett betydande underskott i medfinansiering, något som gjorde att ESF-rådet i slutet av året gjorde ett ändringsbeslut. Det innebär dels att projektet inte kommer att förbruka de EU-medel som varit avsatta, dels att medfinansieringen kommer att ligga betydligt lägre än vad som var planerat.

Andra hoppningivande ljus som anades i slutet av förra året var de storslagna planerna för FUGA-utbildning, introduktionsutbildningar i folkhögskoleregi för ungdomar som är inskrivna i den s k ungdomsgarantin. Planerna var att starta två sådana grupper med sammanlagt 30 deltagare under våren. När det kom till skarpt läge visade det sig oerhört svårt att rekrytera deltagare. Eftersom kursen som erbjöds enbart var en introduktion som i sig varken gav högskolebehörighet eller direkta möjligheter till arbete var det väldigt trögt att få deltagare till utbildningarna. En annan tänkbar orsak till svårigheter att få deltagare var kravet på inskrivning i ungdomsgarantin. Den här utvärderingen har inte gått in på en analys av varför resultatet av FUGA-satsningen blev så magert, men det är väl värt att uppmärksammas. Även i ett nationellt perspektiv är erfarenheterna dessa.

Den så kallade boendeplattformen höll på att ta form i slutet av förra året. Inspiration hade hämtats från Backe BASE, som står för Boende, Arbete, Skola, Egenmakt. Tanken är att unga som haft svårigheter inom det ordinarie systemet ska få en andra chans. Vi berättar mer om detta inne i rapporten, men fortfarande, i slutet av år 2010 är det mycket få ungdomar inskrivna i BASE.

Andra verksamheter har rullat på och utvecklats. Svängdörrens musik- och kulturverksamhet har ett sjudande liv och fler skivor har producerats eller är på gång. Tjejgrupper finns i både United sisters/Fryshusets och i Agora/Göteborgs Räddningsmissions regi.

Och kontakterna och samverkan mellan de olika ingående organisationerna har förstärkts under året. När Framtidsspår nu står inför sitt avslut håller fyra arbetsgrupper på att formeras, vilket lovar gott för framtida implementering:

- Alternativa skolformer
- Bostadslösningar
- Fritid / kultur
- Arbetsträning /sysselsättning

Inom respektive område kommer de aktörer som är relevanta att fortsätta träffas och utveckla arbetet. En gång per halvår under de kommande två åren ska man träffas i ”storgrupp”, dvs dels de organisationer som ingått i Framtidsspår, dels andra relevanta aktörer för resp område. Vid var och ett av dessa fyra möten kommer ett av områdena vara i fokus. Det blir en möjlighet för alla både att utveckla samverkan och fortsätta sitt lärande om vad som behövs för att främja unga människors möjligheter på arbetsmarknaden och i samhället.

# Somliga ljus...

## ... drömmen om Framtidsspår paketerad i verkligheten

---

Verkligheten är inte något som bara blir, den är något vi gör. Hur paketerar vi drömmarna? Hur omsätter vi i handling de mål och visioner som finns bakom ett projekt?

Vi ska i den här delen av rapporten göra nerslag i de verksamheter som Framtidsspår bedrivit. Det som följer är en redovisning, utifrån olika underlag som funnits till hands och utifrån samtal med olika projekt- och verksamhetsledare, deltagare och styrgrupp. Det här är deras berättelse och reflektioner.

### Folkhögskolan

Hösten 2008 startade Ljungskile folkhögskola den kurs, som kom att bli Framtidsspårs största framgång och mest lysande stjärna, åtminstone sett ur ett arbetsmarknadsperspektiv. Tanken var från början att det skulle vara en introduktionskurs, men utifrån de starka behov och den motivation som deltagarna uttryckte, ändrades längd och inriktning så att kursen gav gymnasiekompetens och därmed högskolebehörighet. Till att börja med deltog flertalet deltagare med bibehållet försörjningsstöd, men villkoren för detta ändrades under resans gång, så att de istället fick söka CSN-stöd. Förutom att det ändrade förutsättningarna för deltagarna, påverkade det medfinansieringen i hög grad, eftersom CSN-stöd inte fick räknas som medfinansiering.

I maj 2010 avslutades kursen och de 14 deltagarna kunde stolta gå ut, samtliga med gymnasiebetyg. Idag tycks flertalet av dem ha arbete eller går på högskoleutbildning. När jag ringer runt till dem får jag tag på några stycken, i en paus på jobbet eller på väg till en utbildning. Andra har inte svarat, någon svarar att han inte hinner prata nu, han står på jobbet. Vad var det som bidrog till denna framgång?

Jag samtalat med *Kicki Karlsson*, en av lärarna på folkhögskolan.

I den utvärdering som skolan gjorde med eleverna efter kursen, lyfter många fram att de fått möjligheten att tro på sina drömmar, sig själva, och hjälp att hitta en väg för framtiden. Det viktigaste har varit lärarna, skriver nästan allihop. *"Vi vågar satsa igen, men det krävs kärlek och att ni inte sviker oss"* skriver någon. Klassen och miljön betydde mycket och detta att man själv fick vara med och skapa miljön. I början hjälptes man åt att inreda och måla lokalen, något vi berättat om i tidigare rapporter. Det skapade en vi-känsla och en betydelse där rummet inte främst blev skola. Att gruppen själv var med och skapade och formade sin lärmiljö och att det inte var ett färdigt koncept som bara lades fram för dem, det var jätteviktigt.

*"Alla i gruppen har fått tillhöra. Alla har varit viktiga för gruppen, även de udda. Miljön har varit anpassad för det. Vad det handlar om är att ge ansvar, men inte vara auktoritär. Vi har inte fokuserat på deras fel och brister utan lyft fram det som de är bra på. Rikta fokus på det viktiga. Förlita sig på att det här gör vi tillsammans. Litar du på att dom fixar det så gör dom det. Man måste vara förankrad med var och en. De små*

*samtalen är viktiga. Det har inte alltid varit lätt. Man tänjer på gränserna men gummibandet höll”, reflekterar Kicki.*

Lärarna har haft förmågan att se eleven, människan, bortom hindren och bortom yttre beteenden. Kicki säger om en elev: *”han är inte lat, han är passiv, han orkar inte ta tag i sitt trauma.”* Hon är enkel men tydlig i sitt förhållningssätt: *”Om man hade fokuserat på attityder så hade man skrämt bort eleverna, de hade slutat, inte orkat. För grejen var att när eleverna började hade de ingen tro på sig själva. Man måste som lärare hjälpa dem att hitta och tro på sina drömmar och hjälpa dem att förverkliga dem.”*

Det fanns en rad framgångsfaktorer. Den långa tid som avsattes för dem att nå sina mål, lärartätheten och framförallt förhållningssättet är några. Andra är att de fått vara med och skapa sin egen lärmiljö, tillgången till en terapeut, tryggheten i klassen och den personliga utveckling de gått igenom, något som stimulerades av de andra faktorerna.

Vilka svårigheter och hinder fanns då?

*”Det fanns mycket som man kunde sett som ett hinder, men vi valde att se det som möjligheter”, säger Kicki. ”En utmaning är att ha ett förhållningssätt och inte veta om det håller, att tänja på gränserna, att jobba med ungdomar som har de här traumatiska upplevelserna med sig.”* Andra svårigheter som man fått balansera är att vara skola, men inte en traditionell skola. Socialförvaltningens ändrade regler – att plötsligt deltagarna inte fick fortsätta på försörjningsstöd – var en annan svårighet som man lyckades överbrygga. Likaså var diskussionen om längden på utbildningen och behovet av en större lärartäthet än vad som är vanligt, andra utmaningar att tampas med.

Vad har utbildningen betytt för eleverna då?

De elever jag pratat med är rörande ense om att den här utbildningen har betytt oerhört mycket för dem:

En elev som idag går på fritidsledarlinjen på Ljungskile folkhögskola: *”Den här skolan betydde allt. Den hjälpte mig jättemycket, jag hade inte stått där jag är idag om det inte varit för skolan. Lärarna hjälpte oss inte bara med skolan, utan också med personliga saker, de gjorde oss starkare, hjälpte oss att stå på egna ben, det är tack vare lärarna jag är där jag är idag.”*

Flera återkommer till detta, om skolans betydelse och framförallt lärarnas förhållningssätt att tro på eleven, det var något som skapade och byggde deras självförtroende. Av dem jag intervjuat går en på en internationell socionomutbildning, en på en fritidsledarlinje, en hoppas att komma in på en juristutbildning alternativt en annan högskoleutbildning, en jobbar i en restaurang. Flera av dem jag sökt har inte hört av sig, men jag förstår när jag ringer igen att flera är upptagna av jobb.

En av de tidigare eleverna berättar i en intervju i Göteborgs Räddningsmissions tidning *Din Nästa*: *”Det var kämpigt många gånger i skolan. Jag tänkte ofta att jag skulle lägga av. Men då pratade lärarna med mig – de var helt fantastiska människor – och fick mig att fortsätta. Idag tänker jag bara att det är framåt som gäller”.* Idag jobbar han heltid, har tagit körkort och har tagit upp fotbollen, ett gammalt intresse som han brinner för. Helst skulle han vilja arbeta som fotbollstränare: *”Jag tror att många tränare tänker att man vill*



*göra något. När man ser de unga och försöker få dem att utvecklas så hoppas man att man kan ge dem sånt man själv kanske saknat.”*

Gruppen gick ut i maj 2010. Alla 14 deltagarna gick ut med godkända gymnasiebetyg. Men nu är skolan stängd, lokalen har sagts upp och det som blev Framtidsspårs kanske mest lyckade satsning har inte gett spår i en fortsättning. Hur kunde det bli så här? Det är något vi återkommer till i det sista avsnittet i utvärderingen, ...*brinner aldrig ut?*

*”Det är jättesynd att de lägger ner, för det var en chans som fler borde få”,* säger en av eleverna i samtalet med mig.

*”Det här konceptet skulle funka även nån annanstans”,* säger Kicki. *”Det finns ingen av eleverna i Framtidsspår som inte känner sig sedd. Det tar tid att hinna se alla eleverna, det måste få kosta. Det är få av de här ungdomarna som rör på sin egen situation.”*

## **Vaniljgatan - sysselsättning och arbetsträning**

Under våren startade verksamhet på Vaniljgatan, i de lokaler där tidigare Ingången höll till. Deltagarna anvisas hit från Socialtjänsten. Verksamheten är samlokaliserad med och drivs också delvis tillsammans med projektet Triss. *Fame Deveci* är en av dem som arbetar här.

*”I våras hade vi lite mer självgående deltagare, särskilt i Triss, det gick bra att ha dem i grupp”,* berättar hon. *”Men dem vi har nu är mycket svårare. Det är så mycket grundläggande man måste jobba med. Att man inte kan sticka iväg mitt i ett möte till exempel. Motivation och uthållighet är stora problem för de här ungdomarna, något som man måste ha när man söker jobb. De som anvisas hit är de som inte platsar någon annanstans. De har svårt med rutiner, motivation och självbild.”*

Ett annat problem har varit och är rekryteringen. Gruppen är liten, bara några stycken som kommer regelbundet. Därför har det varit en fördel att vara samlokaliserade med Triss-projektet, man kör också många aktiviteter gemensamt.

På Vaniljgatan följer man ett strukturerat schema, varje dag i veckan har sitt tema. På måndagar när det handlar om samhälle, boende och föreningsliv, har man haft flera olika besök. Till exempel av en privatekonomisk rådgivare från en bank eller någon från ett bostadsbolag som har pratat om boende. Myndighetskontakter ingår också i det här blocket. En annan dag i veckan handlar om arbetslivet. Hur man skriver en CV, hur man söker jobb är ämnen som då har tagits upp. En dag i veckan ägnas åt studier, oftast enskilt.

*”Det är ingen av deltagarna som har gått ut gymnasiet, några har gått ett eller två år. Om man sitter med dem enskilt händer mycket. Det vi behöver satsa mer på nu är att hitta praktikplatser. Sen måste jag säga att jag tror inte på något tremånaderskoncept. Det behövs mycket längre tid för att jobba upp motivation och självförtroende. 1-2 år är rimligt”,* säger Fame. *”Att få behörighet är en bra morot. Får du det växer också ditt självförtroende”.*

Vi är tillbaka till det vi konstaterade när det handlade om folkhögskolan. Eleverna behövde en lång startsträcka, men om de fick tid, så kom de till alldeles utmärkta resultat.

Vid årsskiftet upphör Framtidsspår. Men de deltagare som har skrivits in kan få en fortsättning i Triss, som dock kommer att flytta till andra lokaler i Hammarkullen i början av nästa år.

## Rum

Rum är en samtalsverksamhet i Göteborgs Räddningsmissions regi, för unga människor i åldrarna 16-30 år. Rum vill ge unga människor möjlighet att samtala om olika livsfrågor, om relationer, identitet, ångest, känsla av ensamhet, ledsenhet, oro, förtvivlan, eller annat som känns viktigt. Det kan vara enskilda samtal eller samtal i grupp.

*Yvonne Öhlin-Lagerstedt* är samtalspedagog i Rum. Hon har fungerat som en resurs för de olika verksamheterna i Framtidsspår, framför allt för eleverna på folkhögskolan. *Yvonne* har dels funnits regelbundet på skolan, dels tagit emot elever för enskilda samtal, dessutom varit handledarresurs för några av dem som arbetat i Framtidsspår.

*"De hade mycket i bagaget, mycket elände, många hade varit med om unga vänner som hade dött eller mördats eller släktingar som dött hastigt. Flera hade en jobbig situation i familjen. Påfallande många av eleverna hade ett överansvar i familjen genom att axla familjens problematik, att hålla ordning på föräldrar eller syskon, det här gällde både tjejer och killar. Jag har inte mött det så samlat förut, men begriper varför de inte kunde koncentrera sig i skolan, när de samtidigt skulle hålla ställningarna hemma."*

Många av deltagarna hade negativa erfarenheter av samtalskontakter, berättar *Yvonne*. Det gjorde att det tog tid att etablera kontakt. Sedan är det också så, vilket är typiskt för hur vi människor fungerar, att man väntar i det längsta med att söka hjälp, tänker att saker och ting reder nog upp sig ändå.

Helhetstanken i Framtidsspår, att ingen skulle falla mellan stolarna, var god, men i verkligheten har det inte riktigt funkat så, tycker *Yvonne*. Det är viktigt att en sådan tanke förankras riktigt, och så har inte skett. Och så länge det inte har förankrats blir en sådan tanke personbunden och sårbar. Det har också betytt att inte alla verksamheter har sett helheten och kunnat koppla samman, använda de resurser som finns.

## Tjejgrupper

*United sisters* är en verksamhet inom *Fryshuset*, som är en av de samverkande organisationerna i Framtidsspår. För unga tjejer finns flera olika verksamheter, berättar *Sara Malmvall*, projektledare. Under hösten har en tjejgrupp startat upp i Lövgärdet. Den leds av volontärer med förankring i området. Det är en grupp tjejer i åldern 15-17 år som är med, men gruppen är fortfarande inte sluten eftersom den är i uppstartskedet. Dessutom har man inom projektet Stadsdelsdialog, i samarbete med Electra (en annan verksamhet inom *Fryshuset*), under hösten haft återkommande samtal i åk 8 på Lövgärdetskolan. Det man kan märka av den här verksamheten, som riktar sig till alla elever, både tjejer och killar, är att det skapar förfrågningar och intresse för andra verksamheter som t ex coaching-verksamheten. I denna får unga tjejer, de flesta i gymnasieåldern, möjlighet att under en tid träffa en coach.

Coacherna är volontärer, som fått en tredagarsutbildning för sitt uppdrag. Volontären och tjejen träffas och gör tillsammans upp vad som är målet och hur ofta de ska träffas. F n är ungefär 15 par igång. Tiden varierar, men man skriver på ett kontrakt för ett halvår och ska inledningsvis träffas en gång/vecka. Målen skiljer sig åt mycket, det kan handla om att nå ett ökat självförtroende, att kunna ta för sig bättre eller att få ett jobb. Coacherna är i åldern 25+, men det varierar stort, även om många är i åldern 25-35.

*”Många av de här unga tjejerna har haft en misstro mot både Socialtjänsten och Arbetsförmedlingen”, berättar Sara. ”Där kan coacherna vara en brygga, en positiv kontakt, någon som inte är familjen och inte heller den yrkesverksamma inom en av myndigheterna. I coaching-verksamheten finns en tydlig koppling till skola och arbetsliv och på så vis också en tydlig koppling till det arbetsmarknadsfokus som finns i Framtidsspår.”*

För flertalet av deltagarna i tjejgruppen är det gruppen som sådan man först associerar till och känner sig som en del av, i andra hand United sisters och i tredje hand projektet Framtidsspår. Men något man från United sisters märkt av genom att finnas med i projektet är att rekrytering till de olika verksamheterna underlättas. *”Tbland kan man tänka att det inte finns ett behov, men genom kontaktpersoner i andra verksamheter märker man både att det finns ett behov och att det underlättas av att vi samarbetar. Det är en lång startsträcka när man drar igång nya verksamheter och det kan ta tid både att göra sig känd och upptäcka behoven. Vi måste bli bättre på att identifiera varandra som nyckelpersoner, använda den kedjereaktion som då kan uppstå. Det har inte riktigt kommit till i den operativa gruppen, där finns mycket mer att göra”, konstaterar Sara.*

*”I höstas gjorde vi en workshop i Framtidsspårs verksamhet på Vaniljgatan, där vi träffade tjejerna i grupp. Den blev uppskattad och blev också en kontaktyta för oss. Flera av tjejerna blev intresserade av coaching-verksamheten. Det är så det ska funka och det önskar jag att det hade gjort tidigare. Vi står för fritidsbiten och samtidigt kan vi stå för hopp om framtid och jobb”, avslutar Sara.*

En annan tjejgrupp är den som Carina Geraghty håller i på Agora, en verksamhet inom Göteborgs Räddningsmission. Den här gruppen har funnits sedan våren 2008, även om deltagarna har kommit och gått sedan dess. Det finns ingen tidbestämmelse hur länge man ska vara med, utan det varierar stort. Den gemensamma nämnaren för dem alla är att de är eller har varit utsatta för hedersrelaterat våld. Det gör också gruppen speciell. Många av dem har ingen kontakt alls med sin familj. Någon bor i skyddat boende eller har precis lämnat detta för att bo på egen hand. Hit kan de bli hänvisade från socialtjänst eller skolkurator. Men det vanligaste är faktiskt att en kompis rekommenderar dem detta. Mycket av tiden i tjejgruppen handlar om samtal, t ex för att stärka självbilden och inte se sig som offer, men också om samhällsfrågor. I höstas inför valet handlade det mycket om politik. Men nu handlar nästan allt om musik.

Vad har det betytt att man varit med i Framtidsspår? *”Den här tjejgruppen lever sitt eget liv och för deltagarna har det väl inte spelat någon större roll. För egen del har jag haft god nytta av kontakter som byggts med andra i Framtidsspår, inte minst med socialtjänsten. Det känns lättare att ringa dem och även att rådfråga dem. Dessutom är det bra för egen del att få en bättre inblick i och kunskap om Lövgärdet, en stadsdel som flera av tjejerna kommer ifrån”, säger Carina.*

Men man har också byggt ett nära samarbete med Svängdörren under hösten och det är ju faktiskt en direkt koppling till Framtidsspår. I början av hösten började man skriva texter som sedan har bearbetats. Nu ska dessa texter tonsättas och tanken är att under våren producera en skiva. Det här arbetet har betytt oerhört mycket för tjejerna.

*Carina fortsätter: "Texterna är fantastiska, de har fått hjälp med att strukturera upp texterna, det är en ny upplevelse för dem. De har alltid haft dåligt självförtroende, tror inte att något duger. Så det här är en jättekick för dem. Och för mig också, fantastiskt att se dem växa i det här."*

## **Svängdörren**

*Syftet med kulturskolan Svängdörren är att genom rytmen, dansen, sången och musiken få oss att öppna upp för de goda krafter som alltför ofta får leva inlåsta och kvävda. Mycket ropar till oss att vi inte duger och inte kan. Svängdörren vill vara en motkraft och hitta vägarna till vårt eget inre skapande.*

[www.raddningsmissionen.se](http://www.raddningsmissionen.se)

*"Konceptet med helhetstänket i Framtidsspår kom från Jan och mig. Det här att vi måste lära oss att samarbeta över institutionsgränser, hitta bakom de byråkratiska murarna, i Lövgårdets bästa anda, lär oss att hitta kanaler, det är det enda sättet, den kortaste vägen, för att hitta lösningar för ungdomar. Känner man rektorn kan han säga vilka som har problem. Man måste hitta enklare vägar än den byråkratiska processen. Det gäller inte bara här utan över huvud taget. Kan vi lära oss att hitta ett gemensamt språk, en gemensam målsättning? Rent konkret innebär det att vi kan effektivisera handlingsplanen, en total omsorg om människan." Jag samtalar med Anders Wättring, en av de drivande krafterna för Svängdörren.*

Svängdörren är en av fritidsverksamheterna i Framtidsspår som haft och har ett sjudande liv. Mellan 30-50 unga i åldersgruppen 16-24 år deltar. En del individuellt, en del i grupp. För drygt ett år sen släpptes den första skivan, som just heter Framtidsspår, producerad av Anders. De 18 låtarna har vuxit fram i Svängdörren, en del av ungdomarna har både skrivit text och musik och framför dem själva. De speglar livet, som det ser ut, drömmarna, tankarna, förhoppningarna. *"Framtidsspår är vägar och broar. Visioner och drömmar. I syfte att förena och förändra"* står det på skivomslaget.

En annan produktion på gång är en hip-hop-skiva, som om allt går som det ska blir klar i vår. För verksamheten i Svängdörren har funnits både före Framtidsspår och kommer att vara kvar efter. Vi har även berättat i avsnittet om tjejgrupper att Agoras tjejgrupp håller på med en musikproduktion.

Framtidsspår har betytt att ekonomiska resurser tillförts Svängdörren. Man har kunnat anställa fler lärare och erbjuda fler elever möjligheten att utvecklas med musiken som bas.

Hur blev det med helhetskonceptet i Framtidsspår då? Anders är lite tveksam: *"Kontakterna och att utnyttja varandra som resurs, vet inte om det har funkat så bra. Man kanske skulle varit mer konkret: vad har vi för ungdomar, hur kan vi samarbeta? Om vi skulle fått göra om det idag så hade jag velat ha samma koncepttänk med nätverksbyggandet, intensifiera kontakterna, jobba mer fokuserat på varje individ, ha ett handlingsprogram för varje*

*individ, där vi samarbetar, det skulle vi kunna ha gjort på våra möten. Och haft arbetsmarknad mer i fokus”.*

En av dem som har hittat en hemvist på Svängdörren och i Rosa huset är *Joakim*, som tidigare var deltagare på Ingången, den arbetsträningsverksamhet som bedrevs fram till förra hösten. Tiden på Ingången betydde mycket för honom. Här fick han jobba praktiskt, fick kontakt med människor han inte valt själv, fick ordning och rutiner. Det som betydde mest var att han kände sig välkommen, att han fick ett ansvar och kunde växa in i det. Det var också genom Ingången som han kom i kontakt med Svängdörren. Han var med och arbetade fram skivan *Framtidsspår* och fick efter tiden på Ingången möjlighet till en sexmånaderspraktik på Svängdörren. Under den tiden arbetade han med att producera en egen skiva, något som han sedan har fortsatt med. Nu är han inskriven i jobb- och utvecklingsgarantin och hoppas att hitta en framtidsnisch inom musiken. Alternativt ta upp studierna igen. Det känns inte främmande längre.

## Base

*”Modeller för boendeformer för ungdomar utreds och börjar användas” (ur Framtidsspår, Ansökan till Socialfonden)*

Under året har arbetet med BASE (Bostad, Arbete, Skola, Egenmakt) i Gunnared tagit form. En samverkansöverenskommelse mellan Bostads AB Poseidon, Bostadsbolaget, Gårdstensbostäder, Stena Fastigheter Göteborg AB, Arbetsförmedlingen Angered och Göteborgs stad Gunnared har skrivits under. Konceptet är hämtat från Backa och Frölunda där modellen har vuxit fram.

*”Socialtjänsten har kunnat se ett samband mellan problem i skolan, svårigheter att få arbete och avsaknad av eget boende. Utan utbildning och arbete blir det svårare att få ett boende. Samtidigt som avsaknad av eget boende i sin tur påverkar möjligheterna att fokusera på skola och arbete. När dessa tre faktorer inte fungerar finns det risk för utanförskap innehållande kriminalitet, missbruk, psykisk ohälsa och andra sociala problem.” (ur projektbeskrivningen för BASE Gunnared)*

Syftet är *”att ge ungdomar som ännu inte har arbetsförmåga och som är aktuella för försörjningsstöd sysselsättning i form av praktik, samtidigt som de får en möjlighet att lösa sin boendesituation”*. Målgruppen är *”ungdomar 16/18-25 år boende i Gunnared och som är aktuella för försörjningsstöd. De har inte fullföljt gymnasiet eller saknar grundskolebetyg, har bristande förankring på arbetsmarknaden och har eventuellt behov av egen bostad. Deltagaren ska inte vara aktuell för tvångsåtgärder från samhällets sida. Det ska inte finnas ett aktuellt missbruk eller kriminalitet.”*

Projektet har efter en inledande urvalsprocess, som syftar till att rekrytera unga till projektet, tre olika steg:

First Base – är en tre månader lång period, som innebär praktik, att komma in i rutiner, ge kunskap om arbetslivet och en fortsatt kartläggning av motivation och behov av stöd.

Second Base – är en nio månader lång period. Den inleds med att ett kontrakt om en andrahandslägenhet skrivs. Deltagaren flyttar in i en möblerad lägenhet, en individuell



utvecklingsplan med inriktning på försörjning görs, och deltagaren fortsätter att praktisera eller i något annat alternativt spår - teori, yrkesutbildning eller arbetsmatchning. Efter dessa nio månader finns möjlighet att förlänga kontraktet med tre månader i taget upp till max 18 månader.

Home Base – när deltagaren har blivit självförsörjande har han/hon möjlighet att få teckna ett förstahandskontrakt med något av de ingående bostadsföretagen. En uppföljning görs två månader senare.

*Elisabeth Rolof* är anställd som projektledare för BASE Gunnared sedan augusti 2010. Men kartläggningen av ungdomar som kan vara aktuella för BASE pågår fortfarande när jag intervjuar henne i slutet av november. Och den går trögt. Det är många hinder i vägen:

*”Tanken är att jag ska kartlägga 8-10 personer, hittills har jag kanske träffat sex stycken även om det är betydligt fler som har diskuterats med olika handläggare. Men det är svårt att hitta personer, dels för att handläggarna på Socialtjänsten har haft ont om tid att fundera över vilka som kan vara aktuella, dels för att överenskommelsen inte har varit underskriven förrän helt nyligen, dels för att det mest attraktiva – förhoppningen om en egen bostad inte är något vi kan ge som ett löfte. Men framför allt för att många av dem som går på försörjningsstöd fixar att ta del av det som finns att erbjuda på Arbetsförmedlingen. Och de som inte gör det har ofta kriminalitet eller missbruk i bagaget. Om de inte är beredda att lämna det bakom sig är de inte heller aktuella för BASE. Det finns en jättestor grupp som har behov av boende, men många av dem har skulder eller är dömda. Och den grupp som då är aktuell – många av dem har inte någon kapacitet att gå direkt ut i en praktikplats.”*

Hur ser då bilden i verkligheten ut av de ungdomar som skulle kunna vara aktuella för BASE. Elisabeth ger några exempel:

**Kvinna 19 år.** Obestämmd problembild, inget fungerar gällande skola och sysselsättning, dock betyg från grundskolan. Inget tydligt/konstaterat missbruk. Svårt att få grepp om, insatser fungerar periodvis. Dålig egen drivkraft. Eventuellt i utkanten av kriminella gäng som flickvän.

**Man 17 år.** Dömd till ungdomstjänst. Upprepad brottslighet i form av stöld, vandalisering, misshandel. Socialt instabil hemsituation, frånvarande eller överauktörär pappa. Ingen fungerande skolgång, har inte behörighet att söka in på gymnasiet.

**Kvinna 20 år.** Ingen genomförd gymnasieutbildning, ”prövat allt”. Dålig självkänsla samt förankring i samhället, dålig omvärldskunskap. Vill bara bo och arbeta i Angered. Ev utsatt för begränsande livsföring/ hedersproblematik, även om det inte förekommer våld.

**Man 19 år.** Gått i gymnasiet men ej fullföljt, hoppat av och påbörjat igen flera gånger. Visst tidigare missbruk av hasch. Skuldsatt till kriminella och hamnat i beroendeställning, ej gängmedlem. Har föräldrar som arbetar och vill att sonen ska gå ”rätt väg”. Kan ha varit utsatt för fysisk och/eller psykisk misshandel i ”uppfostrande” syfte. Intelligent med förmåga att slutföra gymnasiet vid rätt förutsättningar. Viss ångestproblematik.

Så frågan är hur det välstrukturerade projektet ska fyllas med deltagare och fylla den funktion som var avsedd. De deltagare som har kartlagts har erbjudits plats i programmet om de själva velat. Några har inte fullföljt, men två ungdomar är igång och bedöms inom 2-3 månader vara redo för att gå in i Second Base.

Dessutom är en förutsättning för att få del av UGA (Ungdomsgarantin) att man *”under en period om tre sammanhängande månader varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos oss på Arbetsförmedlingen”* (Ur Faktablad för arbetssökande januari 2010. Jobbgaranti för ungdomar. Arbetsförmedlingen).

*”Det är ett systemfel, det uppmanar till passivitet”, säger Elisabeth. ”Tanken vi har är ju att få igång dem så fort som möjligt, inte gå och vänta. Visst kan socialtjänsten ordna en s.k. social praktik för personer som står långt från arbetsmarknaden, men så som reglerna är utformade får de då inte tillgång till UGA.”*

Det här innebär alltså inte en slutsats att BASE inte behövs. Men frågan är hur matchning av behov och utbud ska se ut? Svaret ryms inte inom Framtidsspår, som snart avslutas. BASE har nyligen startat och har vuxit fram som en frukt av samarbetet mellan organisationerna bakom Framtidsspår, även om Göteborgs Räddningsmission, som var en av initiativtagarna, inte finns med som utförare.

## **Styrgruppens reflektioner om organisation, verksamhet, resultat och lärdomar för framtiden**

Vad säger styrgruppen om allt då? Vad har man lärt sig av framgångar och misslyckanden, av det som varit lätt och det som varit svårt, om hinder och möjligheter? Vad tar man med sig in i framtiden? Vad av det här kan underlätta att nå det övergripande målet att förebygga att unga hamnar i utanförskap och främja deras väg in i samhälle och arbetsliv? Många och inte helt lätta frågor. För att strukturera tankarna har styrgruppen fått svara på några olika block av frågor/reflektioner. Nedan har jag plockat fram en del av vad de olika deltagarna i styrgruppen har skrivit och sagt.

### **Organisation och styrning**

Det var ett viktigt lobby- och nätverksarbete som skedde initialt av projektägaren, Göteborgs Räddningsmission. Det fanns en stor kreativitet redan vid projektets början. Det har funnits ett engagemang i styrgruppen (något som flera nämner).

Den operativa delen har inte fungerat lika bra, där har inte funnits samma förankring och ingen tydlig rollfördelning. Det borde ha funnits ett avtal eller en överenskommelse om medfinansiering (något som också flera tar upp). Projektägaren, Göteborgs Räddningsmission, har fått bära ett tungt ansvar ensam, det blir särskilt problematiskt vid avvikelser. Å andra sidan hade förmodligen inte lika många organisationer slutit upp som samverkande bakom ansökan om man hade krävt det. Men någon menar att ett avtal inte hade hjälpt, det som behövs är drivkraft och engagemang.

Den här typen av projekt ställer också stora krav på projektledningskompetens, det räcker inte att vara en eldsjäl. Och där har funnits en otydlighet eller att saker och ting inte har hänt mellan mötena, ett ansvar som ligger på projektledaren.

Hur hade det varit om stadsdelen hade varit projektägare? Större muskler, förmodligen tydligare med avtal om nivåer och insatser, många kringfunktioner hade dragits med. Men det hade inte blivit så innovativt. En organisation som Göteborgs Räddningsmission kan hitta andra former för samarbete.

## **Verksamhet**

De flesta nämner folkhögskolekursen som den viktigaste verksamheten. Någon svarar att alla verksamheter varit lika viktiga och någon lyfter fram förhoppningar kring det nystartade Base. Flera återkommer också till samverkan under rubriken Verksamhet, kanske för att frågan är ställd "Vad har varit den viktigaste verksamheten i projektet, sett ur olika målgrupper – unga, samverkanspartners, andra aktörer?"

## **Resultat och effekter**

På individnivå nämns åter folkhögskolans insatser av ett par stycken. Andra betonar att målen nåtts i relativt god omfattning med tanke på omständigheterna – lågkonjunkturen som slog till när projektet startade, omorganisation, sjukdomar.

Flera återkommer till samverkan som ett konkret resultat. Man har fått ett större förtroende för och kunskap om varandra. Men någon menar att den ökade samverkan framförallt har märkts i tider av framgång.

En i styrgruppen nämner tre konkreta effekter som Framtidsspår har gett:

- Behovet av att renodla insatsen sysselsättning för målgruppen som är långt ifrån arbetsmarknaden har identifierats och tydliggjorts i projektet. För staden innebär det behov att köpa annan insats än arbetsträning, nämligen sysselsättning
- En alternativ utbildningsform där ungdomars delaktighet tagits tillvara, har utvecklats genom projektet. Detta visade sig vara den insats som gett bäst resultat
- Att avsätta en resurs i form av en socialsekreterare som bland annat arbetar med hindrande strukturer inom socialtjänsten var bra, men tyvärr har implementeringen överskuggats av omorganisationen av stadsdelarnas organisation. Det hade varit bra med en liknande insats också för de andra organisationerna, för att se på strukturer i varje organisation som gör att ungdomar hamnar i utanförskap.

## **Lärdomar för framtiden**

På styrgruppens höstinternat pekades fyra arbetsområden ut som viktiga att arbeta med framöver – Alternativa skolformer, bostadslösningar, fritid/kultur samt arbetsträning/sysselsättning. De olika styrgruppsledamöterna fick ange vilket eller vilka av dessa som deras respektive organisationer kommer att ha en roll i. Bostadsbolagen är av naturliga skäl mest intresserad av bostadsfrågan, men Stena anser även att skolfrågan är intressant. Socialtjänsten kommer att finnas med i alla fyra, United sisters/Fryshuset i tre av fyra (inte boende), liksom Göteborgs Räddningsmission. Bilda har mest intresse i Kultur/fritid, Ljungskile folkhögskola mest i alternativa skolformer.

Någon har kommenterat förslaget att träffas alla fyra grupperna två gånger/termin. Det ställer sig den här personen lite tveksam till, däremot att resp grupp träffas två gånger/termin. Någon kommenterar idén om fyra arbetsgrupper att den är jättebra, men vem har tid att hålla ihop?



Vad har man lärt sig för framtiden då, i styrgruppen? Att samverkan har stor betydelse för att lyckas med komplexa frågor. Att samverkan är svår, men självklar och att det är viktigt att rätt nivå är med från start. Samverkan och samarbete mellan olika organisationer. Helhetsfokus på ungdomars behov.

Erfarenheter av att jobba i ett samverkansprojekt inom ESF. Att Göteborgs Räddningsmission varit en bra samverkanspartner, att det funnits bra projektledare och en bra utvärderare. Betydelsen av nätverk. Kontakter. Någon säger: jag har lärt mig om andra organisationer. Man måste lära sig om man ska förstå varandra, först då kan man se kopplingarna.

Vi (Fritid) fick en annan roll i förhållande till IFO (Individ- och familjeomsorg), vi har gått utanför vår vanliga organisation för att få till det. En lärdom är hur viktigt det är sälja in idén i början, att sedan underhålla folk när dom klivit på tåget, att jobba individuellt med dom, ha en bra struktur.

Vikten av att koppla till verksamhet, inte till individ, så det inte blir så sårbart.

Någon tar med sig att samverkan kräver mycket tid, resurser, vilja och en gemensam bild över vad man vill åstadkomma tillsammans. När dessa ingredienser finns, blir en hel del så mycket bättre, se resultatet med skolan. Den här personen tar också med sig nya arbetssätt och metoder för att möta ungas behov, liksom vikten av att engagera målgruppen för att uppnå ett bra resultat och få verksamheten att fungera. Arbetet med att driva och genomföra ett projekt kräver speciell kompetens och erfarenhet.

# ... brinner aldrig ut?

## Analys och Rekommendationer - ett underlag för diskussion, analys, lärande och agerande

---

*“It always seems impossible until it’s done.”* (Nelson Mandela)

Vad gör vi med det här då?

Hur ska vi ta kunskapen från Framtidsspår vidare och lära av det för framtiden? Här följer till sist ett försök till analys och några rekommendationer. Ibland ser man inte skogen för alla träd. Det här vill vara en hjälp att se träden, ge dem möjlighet att växa och utvecklas. Vi har så lätt för att se begränsningarna, i oss själva, i våra organisationer. Mycket mer än vilka möjligheter vi har. I oss själva. Och i att utmana våra organisationer att utvecklas för att svara på det som är vårt uppdrag.

Framtidsspår var en dröm om en förändring. Vi har kommit en liten bit på väg.

### Analys

#### Folkhögskolan – ett framgångskoncept

Vi har redan i tidigare utvärderingsrapporter konstaterat att folkhögskolekursen var ett framgångskoncept, framförallt för att man gav en aktiv delaktighet för unga, lyssnade på deras behov, uppmuntrade deras motivation och initiativ, och för den pedagogiska skicklighet som lärare har visat. Kursen har anpassats individuellt till deltagarnas förutsättningar. Vi har alltså både identifierat framgången som sådan och framgångsfaktorerna. En av dessa faktorer som både lärare och elever har återkommit till är att det behövs tid, det behövs tid att komma på banan, hitta sin drivkraft och få ett starkt självförtroende. Samtidigt har det funnits en morot som i sig varit en stark drivkraft – möjligheten att få gymnasiebetyg, inte bara en introduktion till en studieintroduktion. FUGA-kurserna som just var sådana blev ingen framgång och lyckades inte rekrytera deltagare.

Varför upprepades då inte folkhögskolekursen? Med eller utan projektmedel borde detta ha kunnat förverkligas redan. Vilka hinder finns i min egen organisation? Vad gör jag för att överbrygga de hindren? Vilka hinder finns i strukturen? All utveckling sker genom att människor av kött och blod identifierar hinder och bestämmer sig för nya vägar att komma förbi dem. Det här är en utmaning för framtiden och en stafettpinne att ta vidare för den arbetsgrupp som ska jobba vidare med alternativa skolformer. Här finns ett antal aktörer som inte funnits med i Framtidsspår, som har uppdrag inom området och som behöver komma med. Och som behöver få del av de framgångar och de framgångsfaktorer som Framtidsspår har identifierat på området.

## **Helhetstänk – möjligheter och utmaningar**

Framtidsspår var innovativt som projekt inte minst i den bemärkelsen att man tog ett helhetsgrepp. Verksamheten var inte bara så kallade arbetsmarknadsaktiviteter, utan en blandning med många ”fritidsverksamheter” inblandade – musik och kultur, tjejgrupper etc. Tanken var både att öka dialog och kommunikation mellan olika aktörer som möter unga i eller i riskzonen för utanförskap och att se ungdomarna där de är och möta dem i hela deras livssituation. Det var – och är – ett väldigt bra grepp. Utgångspunkten att lyssna in behov och svara upp med verksamhet som motsvarar det, att känna till varandra och kommunicera med varandra, att kunna slussa ungdomar till varandra och hjälpa dem på väg in i vuxen- och arbetsliv. Men det som har fallerat eller inte fungerat så bra, vilket många har återkommit till, är att de olika aktörerna inte riktigt har haft helhetsbilden klar för sig. Den operativa gruppen har varit mycket mer trevande och oklar än styrgruppen. För att ta ett så djärvt och ambitiöst helhetsgrepp krävs också en oerhört tydlig plan för att få alla att känna till, förstå och använda det här helhetsgreppet. Genomförandet har inte lyckats lika väl som planen, det har funnits ett glapp mellan idé och verklighet. Idén var ypperlig och tål att upprepas, men det behövs en tydligare koppling och mer genomtänkt kommunikation, samordning och projektledning för att kunna dra ut effekterna av ett så innovativt tänk.

Trots tillkortakommanden är det samverkan som lyfts fram av nästan alla berörda som en styrka i projektet, en samverkan som just har sin utgångspunkt i det här helhetstänket. För att stärka samverkan krävs ökat förtroende. För att nå ökat förtroende krävs en god kunskap och förståelse om varandras verksamhet och villkor. För att nå detta krävs en ständigt fortlöpande kommunikation och samordning, ett flöde av information och kunskap, som blir kittet, som tillsammans gör alla inblandade starkare, både tillsammans och var för sig.

## **Svårigheter att rekrytera deltagare som står långt från arbetsmarknaden**

Något som har visat sig både i Ingången, Vaniljgatan, FUGA-kurserna som erbjöds och nu senast i Gunnared BASE är svårigheten att rekrytera deltagare. Det gemensamma för det stora flertalet är att de står långt från arbetsmarknaden och inte platsar/passar i eller är motiverade för de traditionella åtgärder som finns. En stor svårighet som man måste jobba mycket med, visar erfarenheterna från de olika arbetsmarknadsaktiviteterna, är deltagares motivation och självbild. Många har ett bagage av misslyckanden, i kombination med ett stort ansvar för familj och vänner som också befinner sig utanför ”systemet”. Andra har kopplingar till gäng eller strukturer med kriminalitet och kopplingar till grå eller svart arbetsmarknad. Andra har varit eller är utsatta för hedersproblematik, våld, auktoritära system som går på tvärs med en demokratisk samhällssyn. Flera har erfarenhet av att familj eller unga vänner har dött eller blivit allvarligt misshandlade. Många har en beroendeproblematik med drog- och alkoholmissbruk med sig. Så ser gruppen ut. Det är inte alls konstigt att det tar tid att bygga upp en verksamhet som både tar hänsyn till den här gruppens behov, lyssnar in individer och ger dem verktyg för att bygga ett starkare självförtroende.

En annan orsak till trögheten i rekryteringen ligger hos de myndigheter som primärt har detta ansvar. Om handläggarna på Socialförvaltningen eller Arbetsförmedlingen inte har tid att gå igenom vilka som bör anvisas eller rekryteras för att själva myndighetsutövningen ställer så höga krav på en omfattande dokumentation, är det ett systemfel som måste

uppmärksammas och åtgärdas. Det är helt enkelt inte acceptabelt att detta får vara en orsak till att sätta käppar i hjul som annars kunde rulla. Om jag går till en butik för att handla förutsätter jag att det finns någon i kassan när jag plockat ihop mina varor. Det skulle vara oacceptabelt och en väldigt dålig affärsidé om kassorna var stängda för att alla expediterna håller på att packa upp varor ute i butiken. Formaliteter och byråkratiska system måste utmanas så att de svarar upp mot de behov och det samhälle de finns till för. Hur många miljoner i FUGA-medel har frusit inne samtidigt som antalet ungdomar i utanförskap växer? Konsekvenserna för individer och samhälle är stora.

En av de viktigaste lärdomarna att göra är att insatser måste få lov att ta längre tid. Och att i en ständig dialog med unga ge dem – tillbaka – en tro på framtiden och en möjlighet till förändring. Lyckas man med det – som i exemplet folkhögskolan – är oerhört mycket vunnet. Vägen dit är utmaningen. Och här krävs klarsyn, uppfinningsrikedom och framförallt lyhördhet, från alla inblandade, både myndigheter, bostadsbolag och frivilligorganisationer. Och en beredvillighet från ESF:s sida att låta aktiviteter ta tid, att ha ett flexibelt och dynamiskt sätt för att experimentera, få lov att testa, en vetskap om att man inte kan starta en verksamhet där deltagare förväntas delta på heltid, att den här typen av insatser är personellt och kostnadsmässigt resurskrävande.

Det är alltså viktigt att göra en tydlig målgruppsanalys och utifrån den identifiera hinder och möjligheter. Tillsammans med dem det berör. Många unga har en stor besvikelse och misstro mot både myndigheter och vuxenvärlden, något som också har relaterats i samtal med projektledare, inte minst inom tjejgrupperna. Att möta vuxna som lyssnar och vågar ”tänja på gummibandet” är oerhört viktigt. Det ställer krav på oss som vuxna. Att våga gå ut på svag is, att våga misslyckas för att vara med och skapa drömmen om en bättre tillvaro. Att se hindren, och utmana dem. För att vi ser möjligheterna, tydligare och starkare än många av de unga. Leda dem vidare, så att de också vågar se.

### **Så här var det tänkt – så här blev det**

Det övergripande syftet med Framtidsspår är att förebygga att unga människor i nordöstra Göteborg hamnar i utanförskap och främja ungas väg till etablering på arbetsmarknaden. Det kan alltså beskrivas som ett långsiktigt mål och behöver därför inte vara mätbart. Projektmålet beskrevs på tre olika målgrupper – unga, samverkanspartner och mottagare av projektresultat. För resp mål har beskrivits hur målet ska uppnås, en blandning av aktiviteter, resultat och indikatorer. För resp mål har också effekter beskrivits, av vilka flera inte är mätbara, vilket också har konstaterats redan i Ingångsrapporten. För ordningens skull gör vi dock en jämförelse mellan mål och måluppfyllelse för resp målgrupp.

Så här var det tänkt i ansökan (mål) och så här blev det (måluppfyllelse):

Mål	Måloppfyllelse
<b>Målgrupp unga:</b> Bidra till att underlätta ungas etablering i arbetslivet samt förebygga att unga hamnar i utanförskap.	Projektet har uppfyllt målet, inte minst genom att man utvecklade en helt ny form av utbildning genom den folkhögskolekurs som Ljungskile folkhögskola ansvarade för.
Detta skall ske bl a genom att	
150 ungdomar/år deltar i aktiviteter inom projektet. Av dessa kommer - 20 ungdomar/år deltar i utbildning genom projektets försorg - 10 ungdomar/år deltar i arbetsträning - Två tjejgrupper/år med minst sex deltagare/grupp startar. - Två killgrupper/år med minst sex deltagare/grupp startar. - 40 ungdomar/år deltar i musikaktiviteter - 20 ungdomar/år deltar i dansverksamheter	Läger man ihop alla uppräknade grupper blir det 114 ungdomar/år. 20/år blev 14 som genomgick totalt, alltså betydligt färre. Samtidigt som det var en helt annan typ av kurs, som pågick i drygt 1,5 år Arbetsträning/sysselsättning har förekommit i två omgångar, dels våren 2008-hösten 2009, dels från våren 2010-hösten 2010. På grund av svårigheter med rekrytering har det inte varit fullt i grupperna hela tiden. Totalt har 38 ungdomar deltagit i arbetsträning/sysselsättning Tjejgruppen på Agora startade 2008 och har haft 6 deltagare i genomsnitt under tiden. United sisters startade sin tjejgrupp hösten 2010, med deltagare i åldern 15-17 år, men har parallellt haft samtalsgrupper med tjejer, samt i Electras regi för killar. De har dock varit yngre än målgruppen i projektet, åk 8, dvs ca 15 år. Svängdörren har haft en omfattande musikverksamhet under hela tiden. Totalt har ca 80 ungdomar deltagit, i genomsnitt 25-45/månad, varav 11-15 i körverksamhet, 7-11 i dansverksamhet, övriga i gruppverksamhet eller enskild. Skivan <i>Framtidsspår</i> producerades hösten 2009, fler produktioner är på gång.
Effekten av detta blir:	
* Socialbidrag för gruppen unga 16-24 år i SDN Gunnared minskar med 10% under projektiden * Förbättrat upplevt hälsotillstånd hos minst 25% av projektdeltagarna * Förbättrad upplevd boendesituation hos minst 25% av projektdeltagarna * Kriminalitet - antal brottsdömda 16-24-åringar i SDN Gunnared minskar med 10% under projektiden * 10 ungdomar/år går vidare till arbetsträning eller praktikliknande insats * 10 ungdomar/år går vidare till arbete eller studier	Ej mätbart. Ej mätbart, eftersom det inte gjorts en före-eftermätning enligt Richters scale, endast i begränsad omfattning för den första gruppen som varit inskriven i Ingången. Ej mätbart. Svårt att avgöra, eftersom det saknas en dokumentation som visar vad deltagare gått till efter att de avslutat aktivitet i Framtidsspår.

<b>Målgrupp Samverkanspartner:</b> Etablera en modell för samverkan som tillvaratar resurser på ett bättre sätt, som förebygger att unga hamnar i utanförskap och som underlättar ungas etablering på arbetsmarknaden	Uppfyllt genom den analys och förslag som socialsekreterare knuten till projektet lade fram under 2009.
Detta skall ske genom	
* kartläggning av befintliga strukturer, både hindrande och stödjande * skapandet av en gemensam metodplattform * produktion av en manual för denna metodplattform  * tillämpning av metoderna Rickters scale och OCN - Open College Network * Implementering av lärande i de ingående organisationernas ordinarie verksamhet  * Modeller för boendeformer för ungdomar utreds och börjar användas	Uppfyllt, se ovan.  Uppfyllt, se ovan. Dock kallas det samverkansplattform.  En manual låter sig inte produceras, vilket konstaterades i förra årets rapport. Se ovan, i begränsad omfattning i Ingången.  Uppfyllt genom förslag till fyra arbetsgrupper: boendelösningar, fritid/kultur, arbetsträning/sysselsättning och alternativa skolformer Uppfyllt genom Gunnared BASE
Effekten av detta blir:	
Effekten av det nya arbetssättet blir: * bättre utnyttjande/tillgång av varandras resurser * tidigare kunna upptäcka och motverka ungas väg in i kriminella eller andra destruktiva mönster * kostnad för skadegörelse i Bostads AB Poseidon och Stena fastigheter minskar med 15% under projektiden * ökat förtroende mellan samverkanspartners	Långsiktigt mål, ej mätbart ännu.  Långsiktigt mål, ej mätbart ännu.  Ej mätbart. Statistik saknas.  Uppfyllt enligt de samverkande organisationerna
<b>Målgrupp Mottagare av projektresultat:</b> påverka strukturer i det omgivande samhället som försvårar ungas väg till etablering i arbetsliv och samhälle, genom spridning av den modell som arbetats fram i nordöstra Göteborg	Långsiktigt mål, ej mätbart.
Detta skall ske bl a genom genomförandet av två större seminarier eller konferenser under projektiden,  samt med spridande av modellen genom information & marknadsföring, manual för metodplattform, andra publikationer, "Ung scen", "Lövgärdets dag" och andra metoder för synliggörande.	Delvis uppfyllt. Framtidsspår medverkade med monter på EU-mässa i okt 2010 och kommer att medverka på en ungdomskonferens i Göteborg i jan 2011. Delvis uppfyllt genom artiklar i RM:s tidning Din nästa. Se ovan.  Uppfyllt, projektet har medverkat vid "Lövgärdets dag" tre gånger under projektiden.

Effekten av detta blir :	
* modell för ett nytt sätt att samverka sprids till andra områden * modellen tas emot och börjar användas i andra områden	Långsiktiga mål. Ej uppfyllda ännu.

### **Vem äger problemet – rätt projektägare?**

Framtidsspår har drivits av en engagerad frivilligorganisation i samverkan med en rad organisationer, varav några med mer ”muskler” och större makt. Och större ansvar. Det här är en fråga vi har berört tidigare. Hur hade det sett ut om organisationen med makten – stadsdelen - hade varit projektägare? Hur hade utformningen blivit? Rekrytering av deltagare? Genomförande? Hade folkhögskolekursen vuxit fram då eller hade det blivit mer av traditionella åtgärder? Och hur hade medverkan av förvaltningens personal och olika kringverksamheter sett ut? Hade man känt ett större ansvar för att förvalta, implementera, ta hand om resultatet och anpassa verksamheten efter det? Det här är öppna frågor, jag har som utvärderare inga färdiga svar. Det vi har sett i Framtidsspår är ett spännande samarbete mellan olika typer av aktörer. Och om samverkan har vuxit sig så stark som alla indikerar, så borde det inte spela så stor roll vem som är projektägare. Men frågan om makt och ansvar är inte enkel. Nu var det en frivilligorganisation som bjöd upp till dans. Kan en myndighet göra det på samma sätt? Vad kan alla inblandade lära sig utifrån detta? Kan det utmynna i starkare band mellan offentlig sektor – näringsliv och frivilligsektor, där alla upplever att de är med på lika villkor, även om man har olika roller, och olika mycket makt och ansvar?

### **Tillvaron är inte PO 1 och PO 2 - programområdessamverkan hade kunnat åstadkomma ännu mer**

Framtidsspår var ett s k PO (programområde)2-projekt. Men tillvaron är inte uppdelad i PO 1 och PO 2. Det hade underlättat och förmodligen gett ännu större effekter på samverkan om man hade fått experimentera mer, göra insatser för att stärka kompetensen hos medarbetare, öka kommunikationen och förståelsen hos varandra, parallellt med de arbetsmarknadsinriktade insatserna som sker i PO 2. Det hade varit en fördel om programmet kunde vara mer följsamt med hur verkligheten ser ut och anpassa sig efter det, inte tvärtom. Det hade förmodligen också främjat implementering och avtryck in i ordinarie organisationer, om insatser som handlar om ökat lärande i organisationer och hos medarbetare hade kunnat ske med ESF-finansiering. Uppdelningen i PO 1 och PO 2 riskerar att fragmentisera och göra de utmaningar som projekten står inför mer svårmanövrerade. Mot detta kan naturligtvis vändas att man hade kunnat göra en PO 1-ansökan parallellt eller under resans gång, vilket för övrigt också är en fråga som har väckts om man ska göra nu, när Framtidsspår är avslutat. Men en mix av insatser inom ramen för samma projekt hade varit betydligt enklare. Även om finansieringen ser annorlunda ut för PO 1 än för PO 2 hade detta enkelt kunnat lösas med två separata budgetar.



## Rekommendationer

### Rekommendationer för framtida projektsamverkan

- Bygg på etablerad verksamhet men styr upp den om den tas in i projekt  
Framtidsspår byggde till stor del på etablerad verksamhet, vilket angavs som en styrka. Och det kan det vara – men vad som då krävs är ett tydligt fokus att nu är man del av ett projekt och styra in på det. Det handlar inte bara om samtal och kommunikation utan klara tydliga riktlinjer för medarbetarna. A och O för att göra den här dirigeringen är projektledaren som har ett ansvar för att förankra projektidén och målbilden hos alla och få dem att förstå både helheten och sin egen roll. Det handlar om att förändra och styra när befintlig verksamhet tas in i ett projekt.
- Förankra projektidén på alla nivåer  
Vare sig det handlar om befintliga eller nya verksamheter är det avgörande att projektet förankras på alla nivåer, både styrande och operativa, i alla ingående organisationer. Detta måste ske initialt om man inte ska förlora styrfart.
- Ha tydliga överenskommelser  
Oavsett utformning av avtal är det viktigt att det finns tydliga överenskommelser med ett delat ansvar och en gemensam riskanalys och riskhantering. I Framtidsspår stod projektägaren med ett tungt ansvar själv. Om breda samverkansprojekt ska fungera måste ansvaret fördelas.
- Använd kommunikationsresurser till att förankra internt, kommunicera externt  
Avsätt tid för kommunikationsresurser, men se till att dessa tillsammans med projektledarinsatserna används både internt och externt. Se till att alla vet så mycket som möjligt, det är i sig också kommunikationskanaler. Och ha en tydlig kommunikationsplan med riktade insatser till olika externa målgrupper, i olika kanaler, vid olika tidpunkter.
- Lyssna på målgruppen och anpassa projektet efter detta, gör om kartan efter verkligheten

### Rekommendationer för att implementera i ordinarie verksamhet

- Implementera lärdomar, utveckla samverkan på alla nivåer, med alla relevanta aktörer – i alla de identifierade arbetsområdena - Boendelösningar (BASE), Kultur/fritid, Alternativa skolformer, Arbetsträning/sysselsättning .

Det bådär gott att organisationerna i Framtidsspår har bestämt sig för att fortsätta arbetet inom ett antal olika arbetsområden. Ta hand om era lärdomar och se till att andra får del av dem, både inom era egna organisationer och andra. Utveckla arbetsgrupperna genom att göra en intressentanalys och bjuda in andra aktörer som



kan ha något att bidra med och något att lära från ert område. Se det som en del av ert ordinarie arbete. Då blir frågan ”hur ska vi ha tid?” inte lika relevant. Se till att ni hela tiden kan svara på de två frågorna: vad får jag och min organisation ut av detta? Vad bidrar jag och min organisation med? Att träffas över de här gränserna åtminstone en gång per termin är en bra utgångspunkt för att fortsätta och utveckla den samverkan som har uppnåtts.

- Vem äger problemet? Vem ska lösa det?  
Fortsätt att ställa er den frågan i olika sammanhang. Det är så lätt att skjuta över problemet till någon annan, som ska lösa det. Reflektera över ert ansvar som olika organisationer på både vad som är problemet, hur det ska lösas och vem som ska göra det.

## **Rekommendationer till ESF-rådet**

Utifrån den analys som har gjorts angående målgrupp och svårighet att rekrytera deltagare ovan är en rekommendation till ESF-rådet att ge förutsättningar för ett projekt som har till huvudsyfte att identifiera och beskriva målgruppens behov och utforma aktiviteter efter detta. Det kan låta som en självklarhet och något som bör göras i alla projekt.

Men det finns ett glapp mellan regler om 40 timmars närvaro, i ett sådant tänk finns inte att ungdomar lever i misär, utan regelbundna tider och rutiner. De här ungdomarnas sociala struktur är kaotisk och förstörd. Att närma den här gruppen arbetsmarknaden är som att lära någon som varit utsatt för en allvarlig trafikolycka att gå, att prata, att fungera igen. Steg för steg. ESF:s krav stämmer inte med hur målgruppen ser ut. Vilka åtgärder ska man stödja? Vilka kan vara långsiktiga, för att få ungdomar att bygga upp sina rutiner?

Det här innebär ett annat sätt att tänka, att utmana strukturerna och låta dem bli utsatta för normkritik istället för att utgå från samhällsstrukturerna och försöka anpassa målgruppen efter det. En prioritering i programmet på målgruppen långtidsarbetslösa ungdomar måste differentieras, man behöver definiera olika målgrupper inom den här gruppen. För många finns det en komplexitet kring deras tillvaro, de passar inte in i målbilden. Att de saknar ett jobb är för många bara en liten del av deras problembild. Det behövs andra insatser än de som normerna i samhället ger. Det skulle vara spännande om medel gavs till en experimentverkstad som gör en mer djuplodande målgruppsanalys och utformar riktade aktiviteter i samverkan med målgruppen, formade efter deras behov, inte utifrån ett strikt regelverk.

Som vi också har nämnt i analysen vore det intressant att se fler projekt med programområdessamverkan framöver, där man blandar PO 1- och PO 2-insatser.

# Till sist

Framtidsspår avslutas som projekt. Resan är klar. Eller inte? Har den bara börjat? Framtidsspåren har snitslats, orienteringen kan fortsätta.

Det har varit en tacksam och spännande uppgift att vara utvärderare. Jag vill tacka er alla för många intressanta samtal, alla tankar och idéer ni har delat med er. Ett särskilt tack till Veronica och Bengt för allt som vi har stött och blött tillsammans under åren. Och Kicki, dig måste jag också få ge ett särskilt tack, både för alla samtal vi haft och dina tankar och för det underbara sätt som du haft i förhållande till eleverna. Ett jättetack till alla deltagare i projektet som har bjudit på er själva och berättat och bjudit in mig i era liv. Tack till alla i styrgruppen för att ni har berättat och reflekterat tillsammans med mig. Och till samtalspedagog och verksamhetsledare som jag träffat inför den här rapporten. Ni har alla hjälpt mig att få en klarare och tydligare bild och utvecklat mitt eget lärande.

Jag vill önska er alla lycka till i det spännande arbete som ni har framför er i att förverkliga drömmen om en bättre tillvaro för ungdomar i Gunnared.

## Informanter

Fame Deveci, ungdomshandledare, Vaniljgatan, Göteborgs Räddningsmission

Carina Geraghty, handledare, Agora, Göteborgs Räddningsmission

Kicki (Christine) Karlsson, lärare, Ljungskile folkhögskola

Ulf Lager, distriktschef, Bilda studieförbund

Per Limdal, fastighetschef, Stena Fastigheter

Sara Malmvall, projektledare United sisters/Fryshuset

Maria Modig, fritidschef, SDF Gunnared

Veronica Morales, enhetschef, Göteborgs Räddningsmission

Jan Nilsson, distriktschef, Bostads AB Poseidon

Elisabeth Rolof, projektledare Gunnared BASE, SDF Gunnared

Hellevi Sandström, enhetschef, SDF Gunnared/Individ och familjeomsorg

Tomas Rydsmo, rektor, Ljungskile folkhögskola

Anders Wättring, musikpedagog, Svängdörren, Göteborgs Räddningsmission

Yvonne Öhlin-Lagerstedt, samtalspedagog, Rum, Göteborgs Räddningsmission

Och ett särskilt stort tack till tidigare elever vid Ljungskile folkhögskola och deltagare i Ingången för era livsberättelser.